

Küre Alanının Sınırlandırılması

(*Mağden Sahalarının Tahdidi*)

Mağden hukukunda Küre alanı diye içinde bir maden işletme hakkı mevcut bulunan ve yahut da tesis edilecek olan mahdut mekâna derler. Bu mekân Kürei arzın bir cüz'üdür ve madencilikte esas meram mağden göğdesi olduğundan bunu ihtiva eden mücessemde maden göğdesine az çok uyması iktiza eder.

Evvelce bu tetabuka fazla ehemmiyet verilmiş ve Küre alanı tamamen maden göğdesine ve yahut da bununla birlikte en yakın civarına inhisar etmiştir. Meselâ eski Alman hukukunun (Laengenfeld) leri bu kabildendir. Burada imâl hakkı istikamette muayyen bir uzunluk üzerinde damarın mecmu kalınlığı ile birlikte tavan ve tabanda takriben yedişer metreye (Vierung) istimal eder. Yatımı takiben hudud yoktur.

Bu usul hassatan şekli yassı olan maden yataklarında (cevher veya kömür damarları) tatbik görmüş olup bunlarda umumiyet itibariyle kalınlık istikametteki ve yatımdaki imtidada nisbeten cüzî olduğundan bahsedilen Küre alanları adeta iki butludur.

Bizde bu usulün bir misâli havzada mevcuttur. 24 Nisan 1283 tarihli havza talimatnamesinin 43 cü maddesi şöyledir :

Madencinin müceddeden kuşat edeceği ocak diğerinin yedi imâlinde bulunan ocak damarından olduğu tebeyün ederse o halde

ocağı cedidenin küşadı memnuattan olup fakat beyninde olan budu mesafe 500 kademi tecavüz eylediği halde memnuiyetin sakit olacağı gibi diğer damardan olduğu tahakkuk ederse olvakit birşey denilmiyerek küşadına ruhsat tezkeresi ita olunacaktır.

Buna göre ruhsat yalnız bir damara şamdildir. 500 kademlik mesafenin de nasıl ölçüleceğine dair bir sarahat yoktur. Teesüs eden teamülde imâl hakkının ruhsatna mede zikredilen damarın ilk fetha merkez itibarile evvelâ 225 ve sonraları 450 metre nısfı kuturlu şakulî bir üstüvane dahilindeki kısmına istimali, (yani uzun mihveri yatımı takip eden bir katı nakıs ve yahut bu katı nakısın bir tarafı mostra ile mahdut parçası) kabul edilmiş ve bu suretle imâl hakkı yatımda da mahdut bulunmuştur.

Sonraları derin kuyular gibi büyücek tesisatta bulunanlar için yukarıda tarif edilen şekildeki Küre alanının kifayet etmeyeceği anlaşıldığından bu kuyular merkez ittihaz edilmiş ve üstüvanenin nısfı kutru 1200 metreye iblâğ olunmuştur. Bundan başka imâl hakkı da bir çok damarlara tevsi edilmiştir. Fakat bu damarlar her defasında zikredilip ruhsat tezkeresi yalnız bunlara şamil olduğuna göre yine umkan bir hudud çizilmiş bulunmaktadır. Hattâ bazan damarlardan bazıları atlanmış olduğundan üstü -

vanenin birçok kesiklere ayrılması netice - sine varılmıştır.

İlk fethalar malûm ve muayyen olsa bile böyle bir sistemin ihdas edeceği hudud karışıklığı, ve düzgün bir işletmeye esas teşkil etmeyeceği aşîkârdır. Kaldı ki bu ilk fethaların yerleri hususunda da sayısız münaazaalar olmuştur. Bu sebeplerle havzada büyücek bir işletme başlar başlamaz bütün damarlara şamil ve şakulî müstevi ve yahut geniş mânasile mahrut satırları ile mahtut sahalar dahilinde imâl hakkı verilmeye başlanmıştır. (Sağ Sahil, Sol Sahil, Tünel imtiyazları). İstismar mıntakaları teşkil olunarak terk edilen ocakların bunlarla hamul edilmesi eski bozukluğu izaleye matuf bulunmuş ve yeni sistemi tetviç etmiştir.

Havzanın ilk tezkere devrine benzer şeraite yine nisbeten muntazam tabakalar içinde zuhur eden Lüle taşı madenlerinde tesadüf edilir. Hududun büsbütün gayri muayyen olduğu bir halde tâbiri mahsusile emaneten idare olunan şekli gayri muntazam mağdenlerdeki durumdur. Burada mağdenci bir yerden işe başlar ve imalâtı komşusununkini delininciye kadar işe devam eder. Başkaca bir hudud kaidesi yoktur.

Fakat bütün bu ahvalde mağdenci bir hak sahibinden ziyade küçük keseneci mahiyetindedir. Mağdenin hakikî sahibi Devlettir, hududu ise içinde bulunduğu arazi hududunun aynidir. Havza vakıfnamesindeki hudut gibi.

Filhakika 7 ramazan 1274 tarihli arazi kanununun madenlerin mülkiyetlerine mütedair 107 inci maddesi mucibince :

Mirî arazide ve tahsisat kabilinden olan vakıf arazide zuhur eden bilcümle madenler Devlet malıdır. Arazî metruke ve arazî mevatta bulunan madenlerin ise beşte biri Devlete ve mütebakisi bulana, evkafı sahihada tamamen evkafa ve Köy ve Kasabalar dahilindeki mülk arazide çıkan madenler mülk sahibine, arazî üşriye ve haraciyede zuhur eden kabili izabe madenlerin de beş-

te biri Devlete kalanı arazi sahibine, kabili izabe olmıyanları tamamı arazi sahibine ait bulunmaktadır.

Görülüyor ki hukukî kaynağı Fıkıh olan bu kanunda güdücü iki prensip kabul edilmiştir :

Birisi mağdenlerin arazinin eczasından olduğu (pars fundi) ve binaenaleyh bu arazinin rejimine tâbi bulunduğu, diğeri de boş ve yahut memlûk olmayan arazide çıkan madenlerin bir nevi ganimet telâkki edilip ganaime imtisalen bunlardan beşte birinin Devlete, kalanının da bulana ve yahut arazi sahibine ait olmasıdır.

Yer yüzünün sahibine o yerin altının da tevcihi maden yatağına uymayan ve kaidesi arazinin hududu, resi merkezi arz bulunan sivri ehram şeklinde bu Küre alanı mefhumunu tezammun eder.

Fakat bu « pars fundi » sistemi madenlerin içinde buldukları araziye tabaen muzir bir tecezziye uğramasını mucip olduğundan, Büyük Britanya, Amerika Birleşik Cumhuriyetleri, eski Rusya gibi bazı memleketler müstesna olmak üzere diğeri bundan ayrılmış ve maden kanunlarında arazi mülkiyetinden tamamen ayrı ve ondan müstakil ebedî ve yahut vakitle mukayyet bir maden mülkiyeti tesis etmişlerdir. 21 Nisan 1810 tarihli Fransız mağden kanunu bu modern kanunların başında gelir. Halen meri olan maden nizamnameminin ana kaynağı da bu kanundur ve başkasının memlûkû olan arazide taharri ruhsatnamesi ve imtiyaz verilmesi kabul olunmakla bizde de arazi mülkiyeti maden mülkiyetinden ayrılmış, eski hukuktan yalnız mülk veya evkafı sahiheden olan arazide resmi mukarrerin arazi sahibine veya evkafa aidiyeti (madde 49) ve maadini satihenin ruhsatı alınmak ve daimî olarak işlenmek şartlarıyla arazi sahiplerinin uhtesinde bırakılması (madde 87) gibi nisbeten ehemmiyetsiz bazı hükümler kalmıştır.

Bahsedilen modern kanunlarda ma -

denlerin maadini asliyeden ve yahut sat - hiyeden olmasına ve madencilik faaliyeti - nin arama ve yahut ihale devresinde bulun - masına göre Küre alanlarının şekli değişir.

Aslı madenler için- hemen her yerde kabul edilen Küre alanı maden yatağını ve yahut bunun bir kısmını ihtiva eden, fakat yatağın şekline tâbi bulunmayan şakulî müstevilerle mahsur mücessemdir. « Dis - kordantes Geviertfeld ». Bunun kısmî bir istisnası Amerikan hukukunun « Apex » kanunudur. Buna göre hak sahibi, kendi sa - hası dahilinde satha en yakın gelen damar - ları yanlarda kendi sahası haricinde de iş - lenmeğe salâhiyettardır.

Maadini sathıye için Küre alanları ya maadini asliyeninki gibidir yahut da bu hu - susta hiç bir kayda tesadüf edilmez. Bazı yerlerde « alluvion » lar için dere yataklar - ını muayyen bir genişlikte takip eden şe - rditler kabul edilmiştir. Saxonia ve Avus - turya'da ise eski tozların işlenmesi ve yahut yıkanması için ihale edilen alanlar umkan mahdut olup ancak sağlam kayaya kadar uzanır.

Mağdencilik faaliyetinin bulunduğu devreye göre Küre alanının değişmesi me - selesine gelince bu hususta maden arama - sını hususî bir ruhsatname alınmasına tâbi tutan ve keşif (Invention, Fund, Disco - very) vukubulmadan muayyen bir saha için exclusif bir hak tanıyan kanunlarla (Fransız kanunu, Türk maden nizamna - mesi) böyle bir hak tesisini madenin keş - fine talik eden kanunları (Alman ve Ame - rikan sistemi) yekdiğerinden ayırmak ik - tiza eder.

İlk sınıfta maden arayan daha madeni bulmadan ve tanımadan tahmin üzerine bir alan tesbit eder. ikinci sınıfta ise arama ser - besttir ve maden arayan sahasını madeni bulduktan sonra seçer. Bu intihabı için kendisine az çok mühlet verilmiştir. Mese - lâ Prusya kanunu kâşife ihale haritasını vermek için keşif ihbarından sonra 6 aylık bir zaman bırakmaktadır. Bu mühlet zar -

fında müteharri memleketin kısmı azamı için :

Keşif noktası Küre alanının içinde bu - lunmak ve hududun herhangi bir noktasın - dan 100 metreden yakın ve 2000 metreden uzak bulunmamak üzere 220 hektara kadar herhangi bir sahayı isteyebilir ve hattâ, iha - lenin vukuuna kadar ilk talebinden kısmen veya tamamen vaz geçip ilk keşfine binaen istediği sahayı dilediği gibi değiştirir ve bu suretle arada civarda başkasına ait ola - bilecek sondaj veya keşif noktasını hududu içine alarak tesirsiz bırakabilir. Şöyle ki in - hisar hakkı filen 2000 metre nısfı kuturlu bir daireye istimal eder.

Her ne kadar müteharri Küre ala - nını madeni tanıdıktan sonra seçmesi ilk bakışta daha makul görünmekte ise de bu - rada maksadımız bu iki sistemi mukayese etmek değil, Küre alanının muhtelif şekil - lerini ve daha doğrusu bunun seçilebileceği sahanın vüsatini ve şeklini göstermektedir.

Her iki sistemde de nihaî ihale sahası şakulî müstevilerden müteşekkil uymaz çerçeve içidir. (Diskordantes Geviertfeld)

Madenciligi nisbeten az inkişaf et - miş ve nüfusu az olan yerlerde bu çerçeve - ye bittabi daha muntazam bir şekil verile - bilir. Bu kabilden olmak üzere Fransız sö - mürgelerinde Küre alanı dılıları şimal - cen - nup ve şark - garba müteveccih bir muşta - tildir. Bunun bir misaline de bizim petrol kanunumuzda tesadüf edilir (3 üncü ve 12 inci maddeler).

Diğer hallerde (Prusya, Fransa ve ilâh. kanunları) maden işletmesine elverişli ol - mak şartile Küre alanına istenilen şekil ve - rilebilir. Bu hususta ittiba olunacak kaide - ler: çevrenin mahallin müsaadesi nisbetin - de satıhta müstakimler ve derine doğru şa - kulî müstevilerle mahdut olması, mesahâf sathiyenin tesbit edilmesi ve muayyen bir miktarı geçmemesi, adî ahvalde keşif nok - tasının çerçeveye çok yakın veya çok uzak olmaması, çerçevenin içinde serbest saha kalmaması, haritanın bir mühendis tarafın -

dan yapılması ve mağden idaresinin tesbit edeceği bir mikyasta bulunmasıdır. (madde 13, 26, 27)

Bu ölçü ve harita işinin tatbikatta nasıl cereyan ettiğini göstermek için Prusya'dan bir misal alacağız :

hale haritalarının fanzimine dair Breslau maden Müdürlüğünün talimatnamesi

1 — İhale haritaları hususî talimatna - me ile tesbit edilen mikyasta tanzim oluna - çak (1:10.000) ve sahanın bazı kısımlarının daha mufassal şekilde gösterilmesi icap ediyorsa bu kısımlar için (1:2.000 mikya - sında) lâzım gelen ilâveler yapılacaktır.

2 — İhalesi talep edilen alanın vazi - yeti reislerinin kemiyatı vaziyesi ile ifade edilecek, bu kemiyatı vaziyeye resimde gö - rüldüğü gibi haritanın üzerinde cetvel şek - linde yazılmış bulunacaktır.

Meselâ memleket hududuna ve yahut nehir veya ırmaklara uymak üzere çerçevenin fazla kırıldığı ahvalde çerçeveyi taki - ben bir kaç dılılı bir yardımcı polygon ya - pılıp çerçeve köşelerinin bu polygonun dı - lılarına olan amud mesafelerinin gösteril - mesi kifayet eder.

3 — Kemiyatı vaziyeye tekabül eden uzunluk ve zaviyeler çerçevenin ve yahut yardımcı polygonun yanına yazılacaktır.

Uzunluklar ve kemiyatı vaziyeye desi - metreye, zaviyeler dakikaya kadar gösterilecektir. Bununla beraber ihale sahasının mevcut diğer Küre alanlarına bitişip daha ince bir mesaha lâzım geldiği vakit santi - metreye ve 10 saniyeye kadar ölçülecektir.

4 — Kemiyatı vaziyeye fasla mihveri ola - rak mebdein hakikî nısfınneharına nisbet edilmiş olacaktır. (madde noktaları Ka - dastrodakilerinin aynıdır).

İhale haritalarındaki bir desimetre dı - lılı şebekeye buna ilgili mülâhazalar yazı - lacaktır.

5 — İhale sahasının mesahaî sathiyesi dılıların tul ve istikametlerinden doğrudan doğruya hesap edilmediği vakit kemiyatı vaziyeye istinat olunur. Bu mesaha metro murabba cinsinden olarak haritanın üzerine yazılır.

6 — Keşif noktası münasip şekilde kontrollü bağlama ölçüsüyle (Aufschluss - messung) memleket nirengisine bağlana - cak ve vaziyeti kemiyatıyla harita üzerin - de gösterilecektir.

Bu ve buna ilgili, olabilecek ölçüler kırmızı hatlarla ihale haritasında gösteril - miş bulunacaktır.

Keşif noktası sarahatle irae edilecek ve en yakın hudud hattına mesafesi göste - rilecektir. Bundan başka keşif noktası ci - varının hususî bir mesahası yapılp ihale haritasının münasip bir yerine geçirilecek - tir. Bu hususî haritada keşif noktasının yer yüzünde mevcut eşyaya nisbeten vaziyeti umumiyetle sadece bir uzunluk ölçüsü ile (iki kavis tekattü) mahallinde kolayca kontrol edilebilecek bir şekilde tesbitini mümkün kılacak surette gösterilecek ve bu - na ilgili rakamlar harita üzerine yazılacak - tır.

Bu hususî mesahanın vüsat ve mikyası o şekilde intihap edilecektir ki ihale tale - binde verilecek malûmata (madde 14) na - zaran ve sahanın maadin idaresince tetki - kinde keşif noktası hususunda hiç şüpheye mahal kalmasin.

7 — İhale haritası cihet tayini (orien - tation) için lâzım olan yer yüzündeki eşya - dan başka (madde 17) bilhassa saha dahi - lindeki komün hududlarmı ihtiva edecek ve merkez mesaha idaresinin hendesî harita - larda kullanılacak işaretlerin tevhidine dair 20/12/1879 tarihli talimatnamesine uygun bulunacaktır. Haritanın başlığında madene verilecek isimle, cevherin ismi ve madenin bulunduğu mülkî taksimat yazılacaktır.

8 — İhale sahası renkli kesik hatlarla

çizilecek ve köşelere aynı renkle harfler konacaktır. Komşu ve mütedahil sahalar da kesik hatlarla, ihalesi yapılmış madenler ise dolu çizgilerle gösterilecektir, ihale edilecek mağdenin cinsine göre, gerek hudud hatlarının, gerek isimlerin yazılması için

Kömür sahalarında	Kırmızı
Çinko da	Sarı
Kükürtlü cevherlerde	Yeşil
Kurşun ve diğer mağdenlerde	Mavi

renk kullanılacaktır.

Vaziyeti katiyetle bilinmeyen maden ve talep sahaları kurşun kalemle çizilecektir.

9 — İhale haritaları için bez üzerine yapıştırılmış en iyi resim kâğıdı kullanılacaktır. Haritaların kıtası öyle seçilecektir ki ebaddan biri evrakı resmiye boyuna eğri (33 sm.) uysun. Bunun için kemiyatı vaziyet şebekesi icabında eğri çizilecektir.

Haritanın iki nüshasına I. ve II. nüsha işaretleri konacaktır.

İhale esnasında maden idaresinin tasdikini ihtiva etmek üzere lâzım gelen boş yer bırakılacaktır.

10 — Haritanın esaslı kısımlarında hâk ve silinti bulunmayacaktır.

11 — Haritayı yapan imzasını koyacak, mesleğini, ikametgâhını ve haritayı tanzim ettiği tarihi yazacaktır.

12 — Talep edilen sahanın ihale edilmiş madenlere ve ihale taleplerine bağlanabilmesi için, alâkadarlar, talipler haritai umumiyesini görebilecekleri gibi maden memurlarına müracaatla bunların nezdinde bulunan ihale edilmiş ve edilecek madenlerin haritasından ve kemiyatı vaziyet cetvellerinden lâzım gelen hülâsaları alabilirler.

İhalesi istenmiş fakat henüz ihale olunmamış madenlerin kemiyatı vaziyet cetvelleri maden müdürlüğünden istenir. Aynı

daireden oradaki evrak meyanında bulunan mesaha beyannameleri ve ölçü protokolları, kopye mesarifi mukabilinde celb olunabilir.

İhale edilmiş mağdenlere bağlanmak için bunların hudud taşları kullanıldığı vakit taşların haritanın rengi şebekesine nisbeten vaziyetini kontrollü olarak tesbitten evvel yerlerinde olup olmadıkları sigortalanarak aranmak suretile tahkik edilmelidir. Bu hudud taşlarının vaziyeti rasadat defterinin mülâhazasında gösterilecektir.

13 — ölçü ve hesabat yapılırken arazi vergisi kadastro sunun defter ve haritaları yenilenirken yapılacak hendese işleri hakkında Finans Bakanlığının 25/10/1881 tarihli VIII ve IX numaralı talimatnamelerine riayet edilmesi tavsiye olunur.

İhale haritalarının teferruatı olarak maden idaresine verilecek rasatlar ve hesaplar için, bu talimatnamelere merbut formüllerin kullanılması şayanı tavsiyedir.

Şimdi bizdeki vaziyeti tetkik edelim :

Mağden nizamnamesinin 15 inci maddesinde : « ... ve maden taharrisi için istida olunan mahallin mümkün mertebeni katı sabitesini ve bu noktaları yekdigere rapt için müstakim hatlar irae edilmek üzere hududunu gösterir bir kıta kroki işbu arzuhale rapt edilecektir. »

16 inci maddede ise :

« Bir ruhsatname ile maden taharrisine tayin ve tahsis olunacak mahallin vüsati taharri olunacak madenin nev'ü cinsine ve icabatı fenniyyeye göre tahdid ve haritası olveçhile tanzim edilecektir. » denmiştir.

17 Kânunuevvel 1315 tarihli Mülga Orman Maadin ve Ziraat Nezareti tahriratı umumiyesinde de :

« Kömür, Zımpara ve Krom ve Manganez ve Neft gibi yığın halinde ve bazan müteferrik surette bulunan madenlere mahsus olacakların nihayet 20.000 ve damar halindeki mahsus bulunacakların 15.000

dönümden *ziyade araziye* şamil olmamasına dikkat edilmek lâzım gelir » diye yazılıdır.

Nihayet maadinin şeraiti ihale ve imaline dair dördüncü fasılda aşağıdaki kaytlar vardır :

Madde 34. — Maddei sabikada beyan olunan istidanameye maden imâl olunacak mahallin 1/5000 mikyasında birbirine mümasil üç kıta haritası rapt olunacaktır. İşbu haritada maadinin hududu imkân müsait olduğu merteye yer üzerinde sabit noktalar intihap olunarak bu noktalar beyninde vasıl olunan hudut vasıtasıyla irae olunacak ve bunda ihraç olunacak mevaddı madeniyenin vaziyeti dahi gösterilecektir.

Görülüyor ki, hudut hatlarını ihtiva eden şakulî müstevilerden bahsedilmemesindeki güzellik hatasından sarfı nazar edilirse maadin nizamnamemiz en modern kanunlardan pek farklı değildir. Sahanın vüsatinin madenin cinsine ve icabatı fenniye göre tahdidi hususunun doğruluğu da kabili münakaşadır. Bundan başka yukarıda da izah edildiği veçhile bu sistemde daha taharriyat yapmadan sahanın seçilmesi kusura vardır.

Burada dikkate değer bir noktaya rastlıyoruz. imtiyaz sahasının ruhsatname sahasına tetabukuna ve daha doğrusu bunu geçmemesine acaba lüzum var mıdır ?

Kanunun metninde böyle bir şart yoktur. Ve bir taharri ruhsatnamesine istinden maden arandıktan sonra bu hududun arama neticelerine göre değiştirilmesi (ci var serbest olduğuna göre) makûl ve tabîî görünür. Fakat tatbikatta buna müsaade edilmiyor ve ihalesi istenecek sahanın behemehal ruhsatname hududunu tecavüz etmemesi kaydı konuyor.

Bu suretle ruhsatname bir hak tahdit etmiş oluyor ve bundan dolayı sınırlarının mümkün olduğu kadar muayyen olması lâzım gelir. Bundan başka ihale sahaları için kabul edilen azamî saha 1000 hektardır. Ruhsatname için de aynı *azamî* kabul edil-

mistir. Buna göre ihale sahasının seçilebileceği azamî saha ile ihale sahasının nisbeti 1: 1 oluyor. Halbuki yukarıdaki *izahata* göre Prusya için bu nisbet

$$\frac{2000 \cdot \pi}{2,2} \cdot 10^6 = \frac{4 \pi}{2,2} = 5,7 \text{ dir.}$$

Ruhsatname sahasından bir kısmı arama neticesinde umumiyetle lüzumsuz çıkacağından ve ihalede bu kısımdan vaz geçileceğinden bu suretle ihale sahası bir hayli daha küçültülmüş oluyor.

Vakıa boş sahada aynı şahsın yekdiğerine mücavir bir çok ruhsatnameler almısına hiç bir kanunî mâni yoktur. Müteharri arama ameliyatı neticesinde bu ruhsatname sahaslarına istinaden o kadar imtiyaz alabilir ve bilâhara lüzum gördüğü aksamı birleştirerek yeni azamîyi doldurabilir. Fakat bu yolun ne kadar uzun olduğunu izaha lüzum yoktur.

Bir de son yapılan ve suretleri maden idaresinden tedarik edilebilen talimatnamelerde maden hududunu teşkil eden polygon reislerinin mutlaka tabîî arızalar ve yahut cami, çeşme ve saire gibi ebniye olması talep ediliyor ve kemiyatı vaziyesiyle tayin edilmiş noktalar ve yahut muadelesiyle muayyen hatlar ezcümle nisfünnehar ve arz daireleri kabul olunmuyor. Sebep olarak ta bunların tatbikinde tesadüf edilen müşkülâtta bahsolunuyor.

Madenler ekseriya gayri meskûn yerlerde zuhur ettiğinden istenilen şekilde hudut noktaları (bilhassa ebniye) bulmak oldukça müşküldür. Bunların mevcut olduğunu kabul etsek bile tabîî *arızalar* umumiyetle Denudation'un bugünkü muhassalsından ibarettir ve maden göğdesiyle bunların ekseriya hiç bir alâkası yoktur. Çeşme, cami, kilise ve sairede bu hadise evliyetle vakidir. Bunları hudut polygonuna reis ittihaz etmekle *hudud madene göre alınacak yerde, maden hududa göre alınmış oluyor*. Bu suretle bir çok boş arazi lüzum-

suz yere hududun içine giriyor ve 1000 hektarlık haktan o kadar zayı olmuş oluyor. Meğer ki istenilen noktalarda birer « Tu - mulus » (höyük) vücuda getirilsin ve yahut çeşme, han, imaret yapılsın. Bu tabii arızalara ve yahut ebniyeye uymak zaruretile, sahanın büyük bir kısmının zayı olduğu ve yahut bir kaç hektar fazla çıkıp bir yerine iki imtiyaz alınmak iztirarında kalındığı defatla vakidir. Kaldı ki bu tepeler ebniye, şose telâkileri, köprüler ve saire ne kadar « repere » lere bağlanırsa bağlansın hendesî manasıyla birer nokta olmaktan uzaktır ve icabında sahanın hendesî şekli hiç bozulmadan bütün sahanın bir kaç metre kaydırılması pek kolaydır ve filiyatta koskoca tepelerin isminin değiştiği ve harita ve yahut krokiye istinad edilmek istendiği vakit bunu yanlış olduğu anlaşıldığı, fakat bundan ancak haritayı yapan mühendisin mesul olup, hak sahibinin müteessir olması doğru olamayacağı « dilemme » i karşısında kalındığı görülmektedir.

Kemiyatı vaziye sisteminin tatbikat - taki müşkülâta gelince bu iddiayı reddetmek için bütün medenî memleketlerde bu usulün madenlerden başka, kadastro ve hattâ memleket hudutlarında kabul olunduğunu. (Amerika Birleşik hükümetleri ile Kanada, Kanada ile Alaska, Birleşik hükümetlerin kendi aralarındaki hudutlar, Cenubî Afrika'da bir çok memleketler, Avustralya'nın muhtelif aksamı ve saire) göstermek kifayet eder.

Zaten arazi üzerinde mevcut arızalar ve yahut talimatta zikredilen eşyanın reis alınması usulünde polygon umumiyetle muntazam olmaz. Halbuki madencilğe fennen en müsait şekil hiç şüphe yok ki müstahabdır ve ihale sahalarında başkaca sebep -

ler mevcut olmadıkça mümkün mertebe bu şekle meyl etmelidir.

Binaenaleyh bütün medenî memleketlerde olduğu gibi bizim de eski usullerden ve prejugelerden ayrılarak hakikati görmemiz ve kemiyatı vaziye usulüne geçme • • • • • her veçhile şayanı temennidir. Bu suretle petrol kanunumuzun sahaları ile olan ayrılık ta ortadan kalkmış olur.

Üzerinde ısrar edilecek bir nokta da haritalarda gösterilecek teferruattır.

ihale haritası bir hak tesbit ettiğinden hudut noktalarının ölçüsünde azamî dikkat istenmesi pek yerindedir. Fakat bu haritada meselâ muntazam tesviye münhanileri istemek mağdenciye bir âmme hizmeti olan muntazam topografik harita almak külfetin yükletilmesi demektir. Umumiyet itibariyle bu iş hayli zaman ve masrafa mütevakkif olduğundan lâyiki veçhile yapılmamakta ve haritaya laubalilik girmekte, bu laubalilik son derece ihtimamla ölçülmesi elzem olan hudut noktalarına da sırayet etmektedir.

Bu işin düzeltilmesi kanaatımızca ihale haritalarında « strict necessaire » ile iktifa olunması, fakat ondan sonra ölçü ilminin bugünkü terakkisine mütenasip azamî titizlik gösterilmesi olabilir.

Yukarıda bütün teferruatı ile gösterilen Prusya talimatnamesi buna en iyi bir misâl teşkil eder.

Hadi YENER

Hamiş :

Bu makaleye ait teyid veya tenkid eden düşünceleri -teknik esasları ihtiva etmek şartile- aynı sütunlarda memnuniyetle basmağa amade olduğumuzu bildiririz.

M. T. A.